

До спеціалізованої вченої ради К  
41.884.04 Одеського державного  
університету внутрішніх справ

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Благої Алли Борисівни на дисертацію Янка Володимира Михайловича «Кримінальна відповідальність за злочини проти основ суверенітету Українського народу», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право**

*Актуальність теми дисертації.* Злочини проти основ національної безпеки протягом усього періоду існування української державності становлять найсерйознішу загрозу для конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності й обороноздатності України. Кримінальний кодекс України посягання проти основ національної безпеки України вносить на перше місце в Особливій частині КК, указуючи на значимість кримінально-правової боротьби з ними.

Анексія Російською Федерацією АР Крим, захоплення будівель органів державної влади та проведення проросійськими силами так званих «місцевих референдумів» щодо створення «народних республік» та початок збройного конфлікту на території Луганської і Донецької областей вимагають постійних і адекватних заходів системної протидії злочинам проти національної безпеки. Основу такої протидії становлять норми Розділу I Особливої частини КК України, що закріплюють відповідальність за вчинення подібних проявів. На цьому тлі дивним видається той факт, що кількість відкритих за статтями 109 та 110 КК України кримінальних проваджень, які завершилися винесенням обвинувального вироку, є радше винятком, аніж правилом. Водночас небезпечність залишення подібних випадків без реакції може свідчити про неспроможність держави забезпечити безпеку суверенітету Українського народу.

Зазначене вище в комплексі підтверджує актуальність обраної дисертантом теми дослідження, своєчасність звернення наукової уваги до питань, пов'язаних із забезпеченням як кримінально-правової охорони основ суверенітету Українського народу, так і практики застосування зазначених норм права.

Таким чином це дає підстави стверджувати, що дисертація В. М. Янка присвячена важливій темі, яка має і науково-теоретичне, і практичне значення. Автор правильно визначив мету дисертаційного дослідження та чітко

сформулював основні завдання дисертації, які йому вдалося досягти у процесі дослідження.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.** Методологічно вірно визначивши мету і завдання дослідження, автор застосував сучасні методи наукового пізнання, що забезпечило належний ступінь обґрунтованості і достовірності отриманих даних. Заслугове підтримки комплексне розуміння основних методів дослідження і застосування загальнонаукових, загальнофілософських, спеціальних, насамперед властивих юридичній науці, методів. Дисертація базується на достатній для дослідження такого рівня методологічній базі; теоретична частина дослідження органічно пов'язана з емпіричними даними, отриманими в результаті вивчення статистичних даних Верховного Суду України, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України; даних, отриманих при вивченні 250 кримінальних справ за статтями 109, 110 КК, розслідуваних органами досудового слідства та розглянутих судами України за період 2014 – 2018 рр.

Використання автором 204 літературних джерел при написанні дисертації, намагання дати авторське визначення деяких понять і категорій, ведення дискусії з тих чи інших проблемних питань дослідження, визначили теоретичне значення даної наукової роботи, а наявність актів впровадження результатів дисертаційного дослідження у правотворчість та в навчальний процес – її практичне значення. Вказане надає підстави вважати, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації мають достатній ступінь обґрунтованості і достовірності.

**Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,** одержаних в результаті дослідження, полягає в тому, що дисертація є одним з перших в Україні системним, монографічним дослідженням кримінальної відповідальності за злочини проти основ суверенітету Українського народу. На основі результатів дослідження сформульовано низку нових концептуальних у теоретичному плані та важливих для юридичної практики положень і висновків, які виносяться на захист.

У рецензованому дисертаційному дослідженні міститься належний рівень наукової новизни. Зокрема, новими для науки кримінології та такими, що заслуговують на особливу увагу, є такі положення дисертації:

- пропозиція об'єднати в ст. 109 КК відповідальність як за посягання на державну владу та конституційний лад, так і територіальну цілісність України, а також передбачити в цій нормі відповідальність за участь із забезпечення ефективного контролю іноземної держави над територією України або її частиною;

– пропозиція однією з кваліфікуючих ознак посягання на суверенітет Українського народу передбачити «порушення роботи об'єктів критичної інфраструктури»;

– розроблення системи узгоджених санкцій у статтях 109, 110 КК України, які відповідають суспільній небезпеці досліджуваних злочинів, передбачають необхідну альтернативу при виборі основних видів покарань, дають змогу адекватно звузити межі санкцій, виключають різний ступінь впливу однакових кваліфікуючих ознак на збільшення розміру покарання, а також не містять такого додаткового обов'язкового покарання як конфіскація майна (удосконалені санкції знайшли своє відображення в пропонованій редакції статей 109, 110 КК України – див. висновки);

- пропозиція встановити спеціальну підставу для звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинення таких посягань.

Результати дослідження, пропозиції і висновки автора мають як *теоретичне значення*, так і будуть сприяти подальшому вдосконаленню *практики протидії* злочинам проти основ суверенітету Українського народу. Автор показав високу дослідницьку культуру, проявивши широкий діапазон як теоретичних знань, так і практичного вирішення питань, пов'язаних із проблемами, що постають перед суб'єктами правозастосовної діяльності зокрема, працівниками правоохоронних та судових органів. Про це свідчать відповідні акти впровадження.

Важливим аспектом проведеної здобувачем роботи є як *опубліковані ним праці*, так і *апробація результатів* її наукового пошуку. Зокрема, В. М. Янко брав участь у роботі 4 конференцій, опублікував вісім наукових публікацій, серед яких сім статей – у виданнях, внесених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук (дві у співавторстві з І.В. Цюприком), одна стаття – у міжнародному науковому виданні.

Зміст роботи відповідає науковій спеціальності, за якою виконана дисертація. Матеріал викладено юридично грамотно. Автор кваліфіковано висвітлив позиції вчених щодо ряду спірних питань обраної теми дослідження, детально проаналізував ступінь їх аргументованості, виклав свої доводи на підтримку чи заперечення поглядів інших авторів або власне бачення розв'язання тієї чи іншої проблеми. Дисертація характеризується цілісністю, смисловою завершеністю, послідовністю і логічним взаємозв'язком її структурних елементів.

У *вступі* дисертації відповідно до вимог МОН обґрунтовано актуальність теми дисертації; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; наведено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

**Розділ 1 «Суверенітет українського народу як об'єкт кримінально-правової охорони»** ґрунтовно розкриває стан наукової розробленості проблеми кримінально-правової охорони основ суверенітету українського народу. Зокрема, автор слушно підкреслює, що підхід вітчизняного законодавця до караності досліджуваної категорії злочинів вирізняє поміркованість порівняно з аналогічними діями, за вчинення яких кримінальне законодавство окремих країн континентальної Європи встановлює суворіші заходи впливу. Крім того, на підставі системного тлумачення літературних і нормативно-правових джерел та відповідних положень рішення Конституційного Суду України він виокремлює основні ознаки принципу народного суверенітету, які в потрібній і достатній формі розкривають його зміст: 1) верховенство влади народу, основною сутністю якого є право приймати остаточні та обов'язкові до виконання рішення; 2) повнота влади народу, що характеризується обсягом його владних повноважень.

Без сумніву, заслуговують на увагу результати проведеного розгляду кримінального законодавства як окремих пострадянських, так і європейських країн щодо захисту відносин у сфері народного суверенітету з огляду на особливості законотворчого процесу кожної з держав. Цінним здобутком дисертанта є висновок, що санкції аналізованих статей КК окремих зарубіжних держав схожі із санкціями, які передбачив законодавець у статтях 109 та 110 КК України, проте набагато суворіші, що відповідає класифікації злочинів відповідно до ступеня їх тяжкості.

Розвиваючи висловлені у попередньому розділі ідеї, у **2 розділі** своєї дисертації В. М. Янко вміло здійснює юридичний аналіз складів злочинів проти основ суверенітету Українського народу та визначає основні напрями вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність за злочини проти основ суверенітету Українського народу. Зокрема, наводить нові аргументи на користь того, що стрижневим у значенні слів «повалення», «захоплення» є насильство, отже, «насильницький» стосується і повалення конституційного ладу, і захоплення державної влади (ч.1 ст. 109 КК). Що стосується змови про вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, то у законі її визначено в спосіб вказівки на два важливих аспекти: 1) змова являє собою домовленість двох або більше осіб про вчинення зазначених дій; 2) змову виявлено в узгодженні конкретних дій, розподілі ролей тощо.

У **третьому розділі** дисертант звертає увагу на проблеми кримінально-правових наслідків посягань на основи суверенітету Українського народу. Так, ним встановлено, що основні заходи кримінально-правового впливу стосовно осіб, які вчинили злочини проти основ суверенітету Українського народу, передусім пов'язані з реалізацією кримінальної відповідальності, основу якої завжди складає осуд з призначенням покарання. Водночас в окремих випадках

не виключено застосування до цих осіб загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. Як додаткові можуть бути застосовані такі заходи: примусові заходи медичного характеру, примусове лікування, спеціальна конфіскація, заходи кримінально-правового характеру стосовно юридичних осіб.

Важливе значення мають результати дослідження покарання як заходу примусу, що застосовують від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винуватою у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109, 110 КК України, а також проблем його призначення. Так само заслуговують на увагу питання, пов'язані із засудженням особи з призначенням їй покарання, від відбування якого її одночасно (умовно або безумовно) звільнено, а також загальними видами звільнення від кримінальної відповідальності. Автор на належному рівні обґрунтував потребу щодо доповнення ст. 110 КК України положенням про спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності. Передумовами такого звільнення запропоновано визначити вчинення злочинів, проти суверенітету Українського народу (крім тих, що віднесено до категорії особливо тяжких) уперше та відсутність множинності інших злочинів, а підставою – добровільне повідомлення правоохоронних органів про вчинені діяння та сприяння припиненню або розкриттю цих або інших злочинів.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених ВАК України вимог. Усе це дає підстави стверджувати про наукову зрілість дисертанта, уміння досліджувати складні кримінально-правові питання і окреслювати перспективи подальших пошуків у цій галузі.

Загалом позитивно оцінюючи виконану дисертантом роботу, водночас вважаємо за необхідне звернути увагу на той факт, що певні теоретичні позиції, висновки і твердження, викладені у дисертації, на наш погляд, не є безспірними, а тому потребують додаткової аргументації. Як видається, все це може слугувати підґрунтям для наукової дискусії під час захисту поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук дисертації. Слідуючи логіці дослідницького процесу, всі зауваження, висловлені щодо роботи, доцільно поділити на такі групи: 1) зауваження, що стосуються методологічних засад дослідження та 2) зауваження щодо інтерпретації автором деяких підходів до розв'язання тих чи інших спірних питань у межах дослідницької площини.

Перейдемо до конкретних зауважень у межах окреслених вище блоків (груп).

1. Як предмет свого дисертаційного дослідження В. М. Янко справедливо визначає кримінальну відповідальність за злочини проти основ суверенітету Українського народу та зупиняється на двох нормах - статтях 109 і

110 КК України. Утім, під час захисту бажано було б уточнити, чому автор не включив до предмету дослідження суміжний злочин, передбачений статтею 110-2 КК «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни території або державного кордону України».

2. Дисертант абсолютно слушно зазначає, що об'єкт злочину – одна з найбільш обговорюваних проблем у науці кримінального права та зауважує, що у дослідженні щодо класифікації об'єктів злочинів використовує найбільш загально визнані положення про загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти злочину (підрозділ 2.1). Проте далі, на жаль, дещо відступає від цієї позиції та, не приділивши належної уваги аналізу загального та родового об'єктів, одразу переходить до дослідження видового та безпосереднього об'єктів складів злочинів, передбачених статтями 109 та 110 КК України.

3. Аналізуючи об'єктивну сторону складів злочинів, передбачених ст. 109 КК, автор справедливо вказує на те, що у вказаних у цій статті діяннях законодавець акцентує саме на насильницькому характері вказаних злочинних посягань. У зв'язку із цим потребує додаткової аргументації, за якими ознаками «...долучення до процесу управління «ЛНР» у спосіб, наприклад, подання заяви про призначення на певну «посаду» та далі виконання «службових обов'язків» представляють собою дії, направлені на насильницьке повалення конституційного ладу та захоплення державної влади України» (с. 88).


4. На жаль, досліджуючи систему суб'єктивних ознак юридичних складів злочинів проти основ суверенітету Українського народу, автор залишив без належної уваги характеристику суб'єктів злочинів зазначеного виду.

У цілому висловлені зауваження мають дискусійний характер, при цьому не знижуючи загальної позитивної оцінки проведеного дослідження. Робота виконана на вельми актуальну тему, відрізняється новизною, містить приріст наукового знання щодо кримінальної відповідальності за злочини проти основ суверенітету Українського народу, без втілення яких у практичну площину неможливо досягнути відчутних успіхів у запобіжній діяльності. У цілому дослідження є корисним для удосконалення положень кримінального закону, якими регулюється кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки, та практики протидії кримінально караним посяганням за як за посягання на державну владу та конституційний лад, так і територіальну цілісність України, а також передбачити в цій нормі відповідальність за участь у забезпеченні ефективного контролю іноземної держави над територією України або її частиною.

Із наведеного випливає висновок, що дисертаційне дослідження Янка Володимира Михайловича «Кримінальна відповідальність за злочини проти основ суверенітету Українського народу» є самостійним завершеним монографічним дослідженням, виконаним на належному рівні, і таким, що

повністю відповідає паспорту спеціальності 12.00.08–кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право та вимогам п.п. 9, 11, Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. N567, а її автор Янко Володимир Михайлович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

**Офіційний опонент**  
**завідувач кафедри цивільного**  
**та кримінального права і процесу**  
**Чорноморського національного університету**  
**імені Петра Могили**  
**доктор юридичних наук, доцент**



**А. Б. Блага**

**Підпис Благої А. Б. засвідчую:**  
**Вчений секретар Вченої ради**  
**Чорноморського національного**  
**університету імені Петра Могили,**  
**кандидат кандидат соціологічних наук,**  
**старший викладач**



**В. О. Чорна**